

18 Nettoprisindekset

18.1 Grundlæggende information om indekset

18.1.1 Navn

Nettoprisindekset.

18.1.2 Formål

Formålet med nettoprisindekset er at belyse prisudviklingen ekskl. indirekte skatter og afgifter for de varer og tjenester der indgår i husholdningernes forbrug på dansk område.

18.1.3 Dækning

Nettoprisindekset dækker de samme varer og tjenester som forbrugerprisindekset, det vil sige husholdningernes forbrug af varer og tjenester i Danmark.

Indekset opgøres på grundlag af de faktiske forbrugerpriser, så vidt muligt fratrukket moms og afgifter og tillagt tilskud til almindelig nedsettelse af priserne. Fx findes nettoprisen på kaffe ved at trække moms og afgift fra forbrugerprisen på kaffe. Det er dog ikke altid muligt at fratække alle afgifter; det kan kun lade sig gøre, hvis afgiften kan henføres til det enkelte produkt.

18.1.4 Indekstype

Nettoprisindekset er et indeks med faste vægte af Laspeyres-typen.

18.1.5 Vægtgrundlag

Vægtene udtrykker de relative forbrugsandele for de grupper af varer og tjenester, der indgår i nettoprisindekset, opgjort ekskl. indirekte skatter (netto).

18.1.6 Retsligt grundlag

Det retslige grundlag er Økonomiministeriets bekendtgørelse nr. 76 af 3. februar 1999 af lov om beregning af et nettoprisindeks.

18.2 Anvendelse og publicering af indekset

18.2.1 Anvendelse

Nettoprisindekset anvendes især til regulering af beløb for ydelser, der ikke er pålagt indirekte skatter. Nettoprisindekset anvendes derfor typisk til regulering af kontrakter mellem virksomheder og huslejekontrakter, hvor reguleringen ikke skal påvirkes af ændringer i de indirekte skatter. Indekset anvendes desuden til regulering af beløb og beløbsgrænser i en lang række love og bekendtgørelser mv.

18.2.2 Centrale brugere

Centrale brugere er private og offentlige virksomheder og institutioner.

18.2.3 Offentliggørelse

Nettoprisindekset offentliggøres i *Nyt fra Danmarks Statistik, Indkomst, forbrug og priser* (Statistiske Efterretninger), *Prisstatistik* (Statistikservice), *Konjunkturstatistik* og på www.statistikbanken.dk

a. Frekvens og referenceperiode for offentliggørelse

Nettoprisindekset offentliggøres den 10. i måneden efter indsamlingsperioden eller første hverdag herefter. Der offentliggøres kun endelige tal.

b. Totalindeks og delindeks

Der opgøres nettoprisindeks for 12 hovedgrupper. For hver af hovedgrupperne opgøres et antal indeks for mere detaljerede grupper af varer og tjenester:

Hovedgrupper	Antal undergrupper
01 Fødevarer og ikke-alkoholiske drikkevarer	29
02 Alkoholiske drikkevarer og tobak	7
03 Beklædning og fodtøj	9
04 Bolig	17
05 Boligudstyr, husholdningstjenester	13
06 Sundhed	7
07 Transport	19
08 Kommunikation	4
09 Fritid og kultur	21
10 Uddannelse	1
11 Restauranter og hoteller	4
12 Andre varer og tjenester	13

18.2.4 Egenskaber ved indekset

Nettoprisindekset beregnes som et kædet fastvægtsindeks. Det vil sige, at vægtgrundlaget med 3-4 års mellemrum opdateres. Ved at kæde de enkelte indeksserier sikres, at de viser den korrekte udvikling over tid, selvom der er skiftet vægtgrundlag. Et kædet prisindeks er imidlertid ikke additivt. Det betyder, at delindeks ikke umiddelbart kan sammenvejes til indeks på et højere aggregeringsniveau.

18.2.5 Sammenlignelighed over tid

Udviklingen i nettoprisindekset kan umiddelbart føres tilbage til 1975. Ved anvendelse af det tidligere offentliggjorte månedsprisindeks kan sammenlignelige tal føres tilbage til 1963.

18.2.6 Anvendte klassifikationer

Nettoprisindekset klassificeres ifølge COICOP (Classification of Individual Consumption by Purpose), som opdeler forbruget i 12 hovedgrupper med undergrupper på flere niveauer.

18.2.7 International sammenlignelighed

Nettoprisindekset kan sammenlignes med andre landes nettoprisindeks. Dog bør man være opmærksom på, at dækningen af varer og tjenester

kan variere fra land til land og at der kan være forskelle på hvilke indirekte skatter der er fratrukket.

18.2.8 Muligheder for særkørsler

Det er muligt at få opgjort indeks bestående af udvalgte grupper af varer eller tjenester.

18.3 Beregningen af indekset

18.3.1 Vægtgrundlag

a. Kilder og beregning

Vægtene for de ca. 450 basisindeks opgøres i princippet på samme måde som i forbrugerprisindekset, det vil sige på grundlag af de relative forbrugsandele fra nationalregnskabet og forbrugsundersøgelsen (jf. beskrivelsen heraf i afsnittet om forbrugerprisindekset), men opgjort ekskl. indirekte skatter (netto).

b. Frekvens for opdatering

Vægtgrundlaget for basisindeksene opdateres hvert tredje eller fjerde år. Detaljerede prisvægte opdateres derimod løbende.

18.3.2 Dataindsamling

a. Pris/mængde-begreber

Beregningen af nettoprisindekset er baseret på de faktiske forbrugerpriser så vidt muligt fratrukket indirekte skatter og tillagt eventuelle tilskud til generel nedsættelse af priserne. For husleje er det dog egenbetalingen, dvs. den samlede husleje fratrukket boligstøtte, der indgår i indekset.

b. Datakilder

Nettoprisindekset opgøres på baggrund af ca. 25.000 priser, der indsamles fra ca. 1.800 forretninger, virksomheder og institutioner over hele landet. Disse priser benyttes også til forbrugerprisindekset, men for nettoprisindeksets vedkommende bliver priserne fratrukket moms og afgifter og tillagt tilskud. Priserne indsamles ved skemaindberetning, ved anvendelse af prislister for større kæder mv., på internettet eller ved hjælp af prisindsamlere, der besøger de enkelte forretninger. Langt de fleste priser indsamles månedligt, den 7.-12. i hver måned. For varer og tjenester, hvor priserne typisk ændrer sig med lavere hyppighed, indsamles priserne mindre hyppigt, fx kvartalsvis eller halvårligt.

c. Stikprøve og frekvens for opdatering

For hvert basisindeks indsamles priser på en eller flere repræsentanter, der er udvalgt til prisindsamling. Prisudviklingen for de udvalgte

varer skal repræsentere den gennemsnitlige prisudvikling for samtlige varer i basisindekset. Stikprøven kan bedst karakteriseres som en formålsbestemt stikprøve, hvor respondenter og produkter udvælges efter størrelse, således at respondenter og produkter med betydelige markedsandele fortrinsvis medtages.

Stikprøven opdateres løbende med det formål at sikre, at de varer og tjenester, der indsamles priser for, er repræsentative i forhold til husholdningernes faktiske forbrug af varer og tjenester. For beklædning og friske fødevarer foretages, ud over den løbende stikprøveopdatering, hvert 3. år en udskiftning af samtlige forretninger i stikprøven.

18.3.3 Beregning

a. Basisindeks

Beregningen af nettoprisindekset er opdelt i to trin. I første trin beregnes basisindeksene. I andet trin beregnes aggregerede prisindeks ved at sammenveje de enkelte basisindeks med deres respektive udgiftsandele.

Basisindeksene beregnes som kædede månedlige indeks. De månedlige basisindeks beregnes på grundlag af de geometriske gennemsnitspriser, som såkaldte Jevon-indeks:

$$P_{0:1}^J = \prod_{i=1}^n \left(\frac{p_1^i}{p_0^i} \right)^{1/n} = \frac{\prod_{i=1}^n (p_1^i)^{1/n}}{\prod_{i=1}^n (p_0^i)^{1/n}}$$

hvor $P_{0:1}^J$ betegner basisindekset for varegruppe J , fra periode 0 til periode 1, og n betegner antallet af priser der indgår i basisindekset.

De kædede månedlige basisindeks beregnes som:

$$\begin{aligned} P_{0:t}^J &= P_{0:1}^J \cdot P_{1:2}^J \cdot \dots \cdot P_{t-1:t}^J \\ &= \frac{\prod (p_1^i)^{1/n}}{\prod (p_0^i)^{1/n}} \cdot \frac{\prod (p_2^i)^{1/n}}{\prod (p_1^i)^{1/n}} \cdot \dots \cdot \frac{\prod (p_t^i)^{1/n}}{\prod (p_{t-1}^i)^{1/n}} \end{aligned}$$

De månedlige basisindeks beregnes på grundlag af matchede priser, således at kun varer og tjenester, der har en pris i både den aktuelle og forrige periode, medtages. Dermed sikres, at prisindekset alene afspejler prisændringer. Nye varer og tjenester medtages først i indeksberegningen når der foreligger priser i to efterfølgende perioder (måneder).

Ved beregningen af vægtede geometriske basisindeks erstattes den implicitte vægt ($1/n$) med en eksplicit vægt, der udtrykker budgetandelen for de enkelte varer i basisindekset.

b. Delindeks og totalindeks

De aggregerede prisindeks, det vil sige det samlede nettoprisindeks og alle delindeks herunder, beregnes ved at sammenveje de basisindeks, der indgår heri med deres respektive udgiftsandele. De aggregerede prisindeks beregnes som det vejede aritmetiske gennemsnit af basisindeksene

$$P_{0t} = \sum_i w_b^i \cdot P_{0t}^i = \sum_i w_b^i \cdot P_{0,t-1}^i \cdot P_{t-1,t}^i \quad \text{hvor} \quad \sum_i w_b^i = 1$$

Her er P_{0t} et aggregeret prisindeks fra periode 0 til periode t . Vægtene, w_b^i , angiver de relative forbrugsudgifter (budgetandele). Fodtegnet (b) angiver, at vægtene er opgjort på grundlag af forbrugets sammensætning i periode b . Indekset er et såkaldt Young-indeks. Det er ikke et rent Laspeyres-indeks, hvor vægt- og prisreferenceperioden er sammenfaldende, det vil sige, hvor $b=0$. Beregningsformlen gælder for alle aggregerede prisindeks. P_{0t} kan således stå for det samlede nettoprisindeks eller et hvilket som helst delindeks, idet der i begge tilfælde blot skal summeres over de basisindeks, der indgår.

I forbindelse med vægtskifte, fx i periode k , kædes indekserne i den nye beregning med den værdi de var nået op på i periode k . Betegnes de nye vægte med w_c^i , beregnes det kædede indeks som

$$P_{0t} = P_{0k} \cdot \sum_i w_c^i \cdot P_{kt}^i = P_{0k} \cdot P_{kt}$$

Ved at kæde de enkelte indeks sikres, at de viser den korrekte udvikling over tid. Kædning medfører imidlertid også, at indekserne ikke er additive. Det vil sige, at de kædede indeks fra 0 til t ikke umiddelbart kan sammenvejes til et overordnet indeks.

Nye basis- og delindeks indregnes som hovedregel i indekset fra og med kædningsperioden. Der summeres altså ikke nødvendigvis over de samme varer og tjenester eller basisindeks i de forskellige link i et kædet indeks. Et link er en periode med samme vægtgrundlag og indeksreferenceperiode.

18.3.4 Håndtering af manglende data

Problemet med manglende priser er af begrænset betydning, da der som hovedregel indhentes priser for mere end 99 pct. af stikprøvens varer og tjenester.

Hvis der er tale om en midlertidig manglende indberetning, udelades den pågældende vare eller tjeneste som hovedregel ved beregning af det månedlige basisindeks. I enkelte tilfælde videreføres den senest indberettede pris uændret til den aktuelle måned, eller der estimeres en pris herfor, fx på grundlag af kendskab til prisudviklingen for tilsvarende varer eller tjenester i stikprøven. Hvis en vare eller tjeneste, forsvinder

permanent fra markedet, udvælges en ny vare eller tjeneste til erstatning for den udgåede.

Sæsonvarer, der kun findes på markedet en del af året, samles parvist i basisindeks. Fx indgår sommer- og vinterjakker i samme basisindeks. I den del af året, hvor en sæsonvariant ikke findes på markedet, vil det derfor alene være prisudviklingen for de varer, der findes på markedet, der bestemmer udviklingen i basisindekset.

18.3.5 Introduktion af nye varer/udvidelse af stikprøven

Nye varer og tjenester medtages først i indeksberegningen, når der foreligger priser for dem i to efterfølgende perioder (måneder). Prisen for den nye vare eller tjeneste kædes ind i indeksberegningen, således at det ikke i sig selv påvirker indeksudviklingen. Nye varer eller tjenester medtages i et eksisterende basisindeks eller ved, at der oprettes et nyt basisindeks.

18.3.6 Kvalitetskorrektioner

Ved introduktion af nye varianter af produkter, der indgår i varekurven, korrigeres så vidt muligt for eventuelle kvalitetsændringer, således at ændringer i prisindekset udelukkende afspejler prisændringer.

Der korrigeres primært for kvalitetsændringer ved hjælp af forskellige indirekte metoder. De mest benyttede metoder er imputering, direkte sammenligning og løbende stikprøveopdatering og kædning. For biler, campingvogne og andre varige forbrugsgoder benyttes fx direkte sammenligning, hvis der er tale om et skift fra en model 2003 til en model 2004 uden væsentlige ændringer. Hvis den nye model derimod ikke kan sammenlignes med den tidligere benyttes som hovedregel imputering. For højteknologiske varer benyttes både imputering og løbende stikprøveopdatering og kædning. Fødevarer og andre dagligvarer kvalitetskorrigeres i overvejende grad ved hjælp af imputering.

I enkelte tilfælde korrigeres der for kvalitetsændringer direkte. Det sker typisk hvis respondenter eller evt. prisindsamlere har angivet en værdi for kvalitetsforskellen. Prisforskellen mellem det udgåede og det nye produkt korrigeres herefter med værdien af kvalitetsforskellen.

18.3.7 Sæsonkorrektion

Der foretages ikke sæsonkorrektion.

18.4 Andet

18.4.1 Historik

Nettoprisindekset er blevet opgjort siden 1975. Indekset kan føres tilbage til 1963 ved hjælp af det tidligere offentliggjorte månedsprisindeks, der ligeledes blev opgjort eksklusivt indirekte skatter (netto). Vægtgrundlaget er senest blevet udskiftet fra og med beregningen af indekset for januar 2003 og er baseret på det private forbrug i 1999. Fra og med januar 2001 er nettoprisindekset opgjort med indeks 2000=100.

18.4.2 Yderligere information

Yderligere information om Nettoprisindekset kan findes på www.dst.dk/varedeklarationer under *Indkomst, forbrug og priser* og www.dst.dk/priser.

18.4.3 Planlagte ændringer

Der er ikke planlagt ændringer.